

معرفی چند آفت عمومی و پیشگام در کشت گلخانه‌ای خیار و گوجه‌فرنگی و عوامل بیولوژیک کنترل و پیشگیری آنها
 دکتر محمود شجاعی^۱، دکتر هادی استوان^۲، مهندس یداله لبافی^۳ و مهندس عباسعلی نصرالهی^۴

۱ و ۲- گروه تخصصی حشره‌شناسی کشاورزی - واحد علوم و تحقیقات دانشگاه آزاد اسلامی

۳ و ۴- گروه حشره‌شناسی کاربردی - پژوهشکده کشاورزی - سازمان پژوهش‌های علمی و صنعتی ایران

در کشور ما و در سال‌های اخیر، که سطح کشت‌های حفاظت شده مخصوصاً در مورد خیار و گوجه‌فرنگی افزایش یافته است، فعالان این رشته به علت عدم آگاهی از اصول بالا و تحت فشار آفات اقدام به مبارزه شیمیایی به دفعات و اغلب بی‌رویه نموده و محصول حاوی باقیمانده سموم شیمیایی را سریعاً به بازار می‌رسانند. بنابراین در رفع این نحوه‌ی آلودگی محصولات پروژه ملی تحت عنوان بررسی امکان کنترل بیولوژیک و تلفیقی آفات و بیماری‌های این قبیل کشت‌ها از آذر ۱۳۷۷ به مرحله اجرا درآمد.

در اجرای این پروژه در مرحله اول دو محصول خیار و گوجه‌فرنگی، که بیشترین مصرف را در جامعه و اغلب بصورت خام دارند در نظر گرفته شد و در برنامه کنترل بیولوژیک در کشت گلخانه‌ای آزمایشی خیار و گوجه‌فرنگی، از وارسته‌های خارجی و در سطح ۱۵۰ متر مربع و ۱۵ تا ۲۵ روز بعد از نشاکاری آفات زیر در موقعیت پیشگام به ترتیب فعال شدند:
 - شته‌های فعال شده در ابتدای کشت با ترجیح میزبانی خیار

1. *Myzus persicae*, *Aphis gossypii* (Hom. Aphididae)

- تریپس فعال به ترتیب بر روی خیار و گوجه‌فرنگی

2. *Thrips tabaci* (Thysanoptera: Thripidae)

- کنه‌ی تارتن یا کنه دو نقطه‌ای با ترجیح میزبانی خیار

3. *Tetranychus urticae* (Aca. Tetranychidae)

- شب‌پره برگ‌خوار در محله لاروی بر روی گوجه‌فرنگی و خیار

4. *Trichoplusia ni* (Lep. Noctuidae)

الف - عوامل بیولوژیک آفت خوار مؤثر در محدود ساختن جمعیت آفات میزبان که ضمن ورود به گلخانه بطور اتفاقی و طبیعی عمل کردی مؤثر داشته‌اند.

- زنبور پارازیتوئید شته‌خوار

-Lysiphlebus fabarum (Hym. Aphidiidae)

-کنه قرمزکنه خوار و تریپس خوار

-Anystis baccarum (Aca. Anystidae)

ب - عوامل بیولوژیک آفت خوار مؤثر در کنترل و محدود ساختن جمعیت آفات میزبان که مورد پرورش و تولید انبوه در انسکتاریوم می باشند.

- پشه شته خوار که در انسکتاریوم گروه

-Aphidoletes aphidimyza (Dip. Cecidomyiidae)

حشره شناسی کاربردی تحت برنامه‌ی تکثیر و تولید انبوه بوده و همزمان با حضور شته‌های نامبرده در گلخانه رهاسازی و عملکردی مؤثر و پیشگیری از خسارت داشته است.

- سنک شکارگر و تریپس خوار که در انسکتاریوم

-Orius albidipennis (Het. Anthocoridae)

گروه حشره شناسی کاربردی تحت برنامه‌ی تکثیر و تولید انبوه بوده و تحت برنامه‌ای در گلخانه رهاسازی و عملکردی مؤثر داشته است.

- باسیل Bt عامل باکتریایی آفت کش (بیوپستی ساید)

-Bacillus thuringiensis (Bactospeine)

که به حالت محلول در آب و به منظور کنترل مرحله لاروی شب پره‌ی برگ خوار پاشیده شده از تأثیر رضایت بخشی برخوردار بوده است.

- باسیل Bs عامل باکتریایی بازدارنده رشد سفیدک آشکار در شرایط گلخانه و در مزرعه *Bacillus subtilis*- که در آزمایش مقدماتی نتیجه رضایت بخشی داشته است.

اقدام به کشت و پرورش خیار ایرانی به روش درختی و بارور کردن گل‌های آن از طریق رهاسازی زنبور گرده افشان: *Megachile rotundata* و تولید محصول و بذر گردید ضمناً از قرارداد دسته گل‌های گیاه *Melilotus* در زیر بوته‌های خیار به رفتار جلب و تشدید فعالیت زنبور مگاشیل افزوده گردید.

توضیح اینکه بررسی جنبه‌های علمی و عملی کشت و تولید خیار ایرانی در شرایط گلخانه در ایران سابقه نداشته و در این پروژه برای اولین بار انجام می‌گیرد و در مراحل بعدی پروژه تکمیل خواهد گردید.